

MĚSTO HABRY

Nejmenší a jedno z historicky nejstarších měst na Českomoravské vysočině. Habry byly prastarou tržní osadou, ležící na zemské stezce, která vedla z Prahy na Moravu. Je rozložena na obou březích Malé Sázavky v Hornosázavské pahorkatině. První písemná zmínka o osadě je již v Kosmově kronice z roku 1101. Habersko je krajinářsky, geograficky a historicky přirozeným spádovým územím, venkovského rázu, nacházející se v severní části okresu Havlíčkův Brod, v kraji Vysočina. Jako centrum obchodníků z širokého okolí byly v roce 1351 povýšeny na městys s tržním právem a právem užívati vlastního znaku. V roce 1909 byl městys Habry povýšen na město. Po druhé světové válce došlo ke zrušení soudního okresu a soudu, Habry přišly o statut města, stavební úřad i o matriku. V roce 1992 byl tento statut města navrácen a rovněž tak matrika a stavební úřad. Ve městě je základní škola včetně mateřské, pošta - spořitelna, lékárna, obvodní a dětský lékař, zubař, odpovídající obchodní síť, restaurace, je zde zaveden plyn i vodovod. V současné době mají Habry spolu s místními částmi Zboží, Frýdnava a Lubno 1322 obyvatel.

Památky :

1678 - barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, původně románský z roku 1384 1713 - socha sv. Floriána před kostelem a farou z roku 1730

1714 - socha sv. Jana Nepomuckého umístěná v nice u domu čp. 152

1718 - barokní zámek, původně dvoupatrový sloužící do roku 1991 jako škola

1780 - radnice s věžičkou, dříve budova okresního soudu

1825 - židovská synagoga přestavěná na kino

1825 - původní kamenný most na hlavní silnici přes Malou Sázavku

1836 - byla založena a vedena kronika města

1856 - budova národní školy čp. 83 v dolní části náměstí

Turistické zajímavosti :

- návrší Táborec, kde se roku 1422 utábořil Jan Žižka se svým vojskem

- zde se nachází veliký kamenný stolec, na kterém vojevůdce odpočíval

- chráněná březová alej a jeden z nejstarších židovských hřbitovů ze 17. století

- turistická stezka procházející lesem Opatska k památníku v Leškovicích

Radnice

Tato chlouba jižní strany čtvercového náměstí byla postavena kolem roku 1780. Pod prvním patrem je kordovaná římsa, okna jsou s profilovanými římsami nad střešní dvojicí oken je tato římsa prohnutá. Nad středem průčelí je čtyřboká věžička zdobená polokruhem zaklenutými okny. Střecha je s cibulovitou bání, na věži byly v roce 1851 pořízeny hodiny s ciferníky. Velká rekonstrukce tohoto objektu včetně střechy a věžičky proběhla v létě 1934, kdy tato budova sloužila jako okresní soud. Součástí budovy byl věžeňský dvůr a celý v zadním traktu budovy. Další modernizace a rozsáhlá rekonstrukce proběhla v letech 1992 – 96. Vyměněna byla střešní krytina včetně věžičky a zabudován elektrický hodinový stroj. Opravena byla venkovní fasáda a vyměněna všechna okna. Změnu doznala budova i uvnitř včetně obložení a dlažby na chodbách. Nově provedeny byly veškeré instalace a zabudováno ústřední plynové vytápění.

Kostel

Haberský kostel se již připomíná jako farní v roce 1384 vystavěný v románském slohu. O jeho výstavbu se zasloužili benediktini a vysvěcen byl sv. Petru a Pavlu. Bohužel několikrát vyhořel či byl vypleněn za husitských a švédských válek, ale vždy byl opětovně vystavěn. Dle tehdejších zvyklostí byl kolem kostela hřbitov ohrazený kamennou zdí, opatřenou železnou vstupní branou. Tento hřbitov byl v roce 1818 zrušen a přemístěn do současných prostor. Do nynější podoby byl kostel přestavěn v barokním slohu v roce 1678 přičiněním rodiny Millesinů a zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie. V roce 1740 byla ke kostelu přistavěna 38,5 m vysoká věž se zvony a v roce 1907 ozdobena bicími věžními hodinami. Do kostela byla v roce 1922 zavedena elektrina, která byla roku 1978 rekonstruována a instalováno elektrické akumulární vytápění. Generální oprava fasády a nátěru byla provedena v létě 1982. Tento chrám Páně s nádherným a historicky cenným vnitřním zařízením je jednou s nejcennějších památek ve městě.

Hrobová kaple

Historicky významnou a cennou památkou města je hrobová kaple hraběcího rodu Pöetting a Persingů, tehdejších vlastníků haberského panství. Postavena byla v roce 1790 jako čtvercová stavba zdobená na nárožích dvojicemi lisen a profilovou hlavní římsou. Na průčelí kaple je štít s výklenkem uprostřed a na bocích je po jednom prostém okně. Původní šindelová střecha byla nahrazena taškami a ukončena plechovou věžičkou s malým zvonkem, který sloužil jako umíráček. V roce 1998 byla opravena venkovní fasáda a vyměněna střešní krytina. Nové sanační fasády včetně barevného nátěru doznala kaple v roce 2007. Základy stavby byly odvodněny a upraveno bylo i její okolí.

Zámek

V letech 1718-20 byl hraběcím rodem Pöetting – Persingů postaven ve spodní části náměstí proti kostelu jako barokní dvoupatrová stavba. Před koncem 19. století zámek vyhořel a mansardové druhé patro při jeho přestavbě již nebylo vystavěno. Zachovalé štukové římsy oken prvního patra s medailony s poprsím a vavřínovými festovy svědčí o stylové

architektuře té doby. Nová nízká valbová střecha je kryta břidlicí. Vnitřní úpravy místností jsou již moderní. Budova sloužila jako měšťanská škola, kde se učilo až do roku 1991. Nynější majitel pan Petr Vančura zakoupil tento objekt se záměrem vybudování historického muzea.

Sousoší sv. Floriána

Farář P. Václav Jelínek, který byl duchovním správcem haberské farnosti v letech 1688 – 1713, daroval farnosti sochu sv. Floriána. Tato byla postavena před kostelem s tím, že jako protějšek bude socha sv. Václava. Tehdejší vrchnost to však nedovolila a socha byla postavena před kostelem v Golčově Jeníkově. Sousoší sv. Floriána bylo postaveno roku 1715 na prostranství před kostelem jako dík za záchranu kostela při požáru a jako výslovná prosba za ochranu města. V roce 2000 bylo barokní sousoší sv. Floriána restaurováno, kdy krátce před tím byly z jeho podstavce ukradeny sošky dvou andělíčků.

Socha sv. Jan Nepomuckého

Socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1714 stávala původně na kamenném podstavci na náměstí, později v roce 1728 byla přemístěna již bez podstavce na kamenné zábradlí mostu přes Malou Sázavku. Později byla přemístěna do výklenku u budovy čp. 152 na nynější Brodské ulici, kde je dodnes. Má na soklu pět hvězd a letopočet 1728. Stavení již bylo modernizováno, zachován byl pouze vjezd obloukem zaklenutý a část zdiva se sochou a barokně prohnutým štítem a štítovou výzdobou.

Zemská stezka

O Habrech je zmínka v historii již roku 1101 jako o osadě nacházející se při zemské stezce vedoucí od Čáslavi ke Kobylí Hlavě a Habrům na Německý Brod a dále na Jihlavu. Do Habrů vcházela nynější Žákovskou ulicí a došla až k brodu Malé Sázavy, kde byla brána a celnice. Ve 13. a 14. století stává se Haberská stezka také již pro povozy způsobilou. V letech 1752-65 byla přestavěna na císařskou silnici. Až v roce 1823 bylo přikročeno k výstavbě kamenného mostu přes řeku. Na kopci zvaném „Černý kříž“ nad městem stojí u silnice kamenný, pískovcový kříž s kratším pravým ramenem. Jedná se pravděpodobně o milník na této staré obchodní cestě. Výstavba a úprava této státní silnice z Prahy do Vídně se prováděla v roce 1932. Veškerý štěrk potřebný ke stavbě silnice byl těžen v kamenolomu „Peklo“. Průtah městem byl zadlážděn žulovou dlažbou, která se v pozdějších letech překryla asfaltem. V roce 1982 byl vybudován obchvat této silnice E-15 či dnešní I/38 jižním okrajem města. Odklonem dopravy se výrazně zlepšilo životní prostředí a bezpečnost občanů, zejména dětí a starší generace ve městě.

Pomník padlých

Na památku spoluobčanů padlých v první světové válce byl postaven pomník v parku u kostela v roce 1930. Spodní část pomníku je ze žulových kvádrů. Horní část tvoří opět žulový kvádr, na kterém je zobrazen ležící lev a za ním vycházející slunce. Lev znamená českou státnost a vycházející slunce symbolizuje zrod československého státu 28. října 1918 po ukončení I. světové války. Hlavní a největší část pomníku je z jednoho kvádru žuly. Jeho okraj lemuje vytesaný zlomený strom, který představuje zničené životy v kruté válce. Pod ním je ve dvou sloupcích 35 jmen haberských občanů, kteří se z války již domů nevrátili.

V roce 1945 byly přidány po obou stranách dvě nové žulové desky. Na deskách jsou jména občanů, kteří zahynuli či se nevrátili z koncentračních táborů ve II. světové válce. Ve spodní části pod lvem je umístěna deska věnovaná obětem revoluce 1945.

Židé v Habrech

Jako každé obchodní středisko, tak i osada Habry se již v dávné minulosti stala cílem židovských obchodníků. Život židů se v mnoha směrech odlišoval v jejich zvycích od

věřících katolíků či členů jiných církví. Při polní cestě od obce Chrtův do Habrů se nachází starý židovský hřbitov čtvercového tvaru. Dle letopočtů na náhrobcích, bylo toto pohřebiště založeno koncem 14. století a patří mezi nejstarší židovské hřbitovy v Čechách. Téměř na konci města a rovněž při této cestě stojí budova židovské synagogy. Její stavba se datuje kolem roku 1825. Jedná se o jednoduchou, ale rozsáhlou kamennou omítnutou stavbu. Po válce byla synagoga zpočátku používána pro bohoslužby českobratrské církve. V sedmdesátých letech byla budova přestavěna na kino. Na sklonku devadesátých let se již kino přestalo provozovat a objekt byl navrácen židovské obci. Kolem roku 1850 žilo ve městě 54 židovských rodin (420 osob). Před druhou světovou válkou zde žilo asi jen 28 židů v několika rodinách, převážně obchodníků. Během německé okupace byla většina židů odvezena do koncentračních táborů a již se nevrátili. Jen několik málo jich před odsunem stihlo emigrovat do zahraničí. Po válce se vrátil do Habrů pouze jeden občan, kterému se podařilo z transportu utéci.

Kříž pod kaštany

Na levé straně náměstí pod kaštany se nachází velký železný kříž na žulovém podstavci. Tento kříž byl původně dřevěný, kdy byl postaven a z jakého důvodu se tak stalo, není známo. Vzhledem k jeho špatnému stavu a na naléhání faráře P. Kořínka byl zchátralý kříž v červenci 1907 vyměněn za železný.

Na přední straně podstavce je tento nápis : *Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já Vás občerstvím.*

Na zadní straně podstavce : *Nadáním Alexandra Drahozala a z příspěvků haberských občanů byl kříž vyzdvižen.*

Okresní dům

O realizaci výstavby této budovy bylo jednáno na počátku roku 1907. Záhy nato byl zadán projekt, vykoupeny pozemky a domek čp. 283. Tento byl zbourán a koncem roku zahájena i výstavba objektu. Celá stavba trvala pouze jeden rok a celkové náklady byly 76 690 K. Dne 1. prosince 1908 se zde již konala první schůze okresního výboru. Budova okresního domu se stala svým vzhledem reprezentací města. V přízemí na levé straně byly dvě úřadovny městského úřadu, na pravé straně velká úřadovna Okresní hospodářské záložny. Za touto úřadovnou byla se zvláštním vchodem z ulice zřízena stravovna pro chudé pocestné. V prvním patře byl velký sál pro zasedání okresního zastupitelstva, který byl používán i místními spolky. Na pravé straně nad stravovnou byly úřadovny okresního zastupitelstva. V devadesátých letech minulého století byla provedena rozsáhlá rekonstrukce včetně fasády celého objektu. Prostory v přízemí po spořitelně, která ukončila svoji činnost a velké zasedací místnosti v patře byly stavebně upraveny a vybudovány čtyři byty. Současné době se v budově nachází deset bytů a provozovna lékárny.

Žižkův stolec

Kamenná lavice, na které měl tehdy již slepý Žižka při válečné poradě na návrší Tábořec sedět a odpočívat je až dosud zachována. Toto návrší na kterém husité svedli vítěznou bitvu se Zikmundovým vojskem, leží jihovýchodně od města. V lednu 1422 utíkal Zikmund uherský se svým vojskem přes Habry od Kutné Hory k tehdejšímu Německému Brodu. Na návrší Tábořec se královské vojsko sešikovalo na odpor husitům, kteří ho pronásledovali. Při prvním útoku však začalo Zikmundovo vojsko ustupovat a prchat směrem k Německému Brodu, kde bylo později úplně poraženo.

Kronika

Významným rozhodnutím vrchnosti o založení obecních kronik bylo nařízení vydané koncem roku 1835. Toto nařízení obsahovalo přesné instrukce o vedení kronik – co a jak zapisovat. Naše kronika se v němčině začala psát od roku 1836. Úvod o vedení kroniky pochází z roku 1835 a vlastnoručně jej napsal E. Engelberth. Prvním kronikářem byl obecní radou jmenován Jan Jelínek, který kroniku vedl v letech 1836 – 1861. Kronika má celkem 1196 stran dnes nezvyklého formátu 26 x 42 cm a je v kožené vazbě. V současné době se provádějí zápisy již do třetí knihy. Rovněž na farním úřadě se nachází kronika, která byla patrně založena o rok déle. I do této kroniky se zpočátku psalo německy, až teprve kolem roku 1850 jsou kroniky psány v českém jazyce.